

הרב צבי שורץ

'מַחִיל אֶל חֵיל'

למעמד של בית הכנסת ובית המדרש

הקדמה

במלאת 20 שנה לחורבן בתי הכנסת ובתי המדרש ב'גוש קטיף' ביום המר והנמהר ח' באלול תשס"ה,¹ נעמיק במעמד של 'מקדשי המעט'. בעיון זה ננסה לענות גם על תמיהה במסכת מועד קטן, בעניין 'היוצא מבית הכנסת לבית המדרש, ומבית המדרש לבית הכנסת'. ונסיים בדברי הספד על הרב אברהם אוחיון זצ"ל, שיום פקודת שנתו חל בערב ראש השנה, שחיבר באישיותו את הוויות בית הכנסת ובית המדרש.

א. בית כנסת ובית מדרש - שוויון ושוני

במקומות רבים נזכרים בתי כנסת ובתי מדרש כיחידה אחת. בעירובין כא ע"ב: 'נשכימה לכרמים - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות'. בפסחים פז ע"א: 'אני חומה - זו כנסת ישראל, ושדי כמגדלות - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות'. במגילה כט ע"א: 'ואהי להם למקדש מעט' אמר ר' יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל'. בסנהדרין קה ע"ב: מברכתו של אותו רשע (בלעם), אתה למד מה היה בליבו. ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות - [אמר] מה טובו אוהליך יעקב. ועוד מקורות רבים אחרים.² דברים אלו מלמדים על השוויון ביניהם, ואינם רק ביטוי כולל של בתי קדושה לעומת בתים אחרים, כי הרי מצאנו במפורש הלכות והנהגות רבות, המשותפות לשניהם. כן נאמר בירושלמי (מגילה פ"ג ה"ג):

תני בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש, לא אוכלין ולא שותין בהן, ולא מטיילין בהן, ולא ישנים בהן, ולא נכנסין בהן לא בחמה בימות החמה, ולא בגשמים בימות הגשמים.

אולם, ישנן מספר הלכות, המורות שיש הבדל בין בית כנסת לבית מדרש, והעיקרון המבדיל ביניהם הוא היותו של בית מדרש מקום, שבו לומדים וחיים, ולכן יש בו גם מרכיבים של בית, ואילו בית כנסת מיוחד רק לענייני תפילה וקדושה: לכן בבית המדרש

1. הרב יעקב אריאל, באהלי תורה, חלק ה סי' א דן בעניין זה, ומסקנתו: 'אין להרוס בידיים את בתי הכנסת [בגוש קטיף] על ידי ישראלים, אלא להשאירם במקומם, למרות החשש שהם עתידים להתחלל וליהרס בידי נוכרים'.

2. יומא יא ע"ב; בבא בתרא ח ע"א; חולין קלו ע"א; בראשית רבה, לך לך פר' מב פיס' ג; בראשית רבה, תולדות פר' סג פיס' ו; ויקרא רבה, שמיני פר' יא פיס' ז; במדבר רבה, נשא פר' יא פיס' ב, ועוד.

מותר לישון שינת עראי ובבית הכנסת אסור לאנשים שאינם תלמידי חכמים,³ אך לתלמידי חכמים הלומדים שם, מותר אפילו שינת קבע. וכך כתב ה'לבוש' (סי' קנא סעי' ג):⁴

שלכך נעשה מתחילה שיישנו בו התלמידים, שאי אפשר בלאו הכי, והרי זה כאילו התנו לכתחילה על כך.

גם לגבי טבל, החייב במעשר, אף על פי שבית הכנסת, שאין בו בית דירה, אינו קובע לחיוב מעשר, ולא נחשב כ'טבל שראה פני הבית', בית המדרש, שיושב ולומד שם, קובע לזה, מפני שהוא כביתו, ונחשב 'רואה פני הבית'.⁵ גם בחיוב מזוזה, יש הבדל בין בית כנסת לבית מדרש. הב"ח (יו"ד סי' רפו ס"ק י) מחייב מזוזה בבית המדרש בפתח, העשוי לכול, לכניסה ויציאה, וכך נימק את דבריו:

דחייב במזוזה, דבית המדרש שפיר הוא מקום דירה כל היום. דלא דמי לבית הכנסת דלא משתהי ביה, אלא שיעור תפילה בלבד, ואחר כך יוצא ממנו, ואין בה דירה לשום אדם, הלכך פטור. אבל בית המדרש הוא דירה וחייב.

ב. דרגות שונות של קדושה

במסכת מגילה (כז ע"א) נחלקו האם הקדושה של בית המדרש גדולה יותר מקדושת בית הכנסת או להיפך קדושת בית הכנסת גדולה יותר? וכך נאמר שם:

ואמר רב פפי משמיה דרבא: מבי כנישתא לבי רבנן - שרי [מותר לעשות בית מדרש מדמים של בית כנסת שנמכר, כי זו העלאה בקודש] מבי רבנן לבי כנישתא - אסיר. [אסור, כי בית כנסת דרגת קדושתו פחותה]. ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא. [לעשות מבית מדרש בית כנסת מותר, כי בית כנסת קדוש יותר]. אמר רב אחא כוותיה דרב פפי מסתברא דא"ר יהושע בן לוי בהכ"נ מותר לעשותו בית המדרש, ש"מ. דרש בר קפרא מאי דכתיב (מלכים ב, כה, ט): וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש; בית ה' - זה בית המקדש. בית המלך - אלו פלטרין של מלך. ואת כל בתי ירושלם כמשמען. ואת כל בית גדול שרף באש - ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי - חד אמר מקום שמגדלין בו תורה [דע"י בנין בית המדרש, שמתקבצין בו רבים ללמוד, מתרבה ומתגדל התורה - מהרש"א] וחד אמר מקום שמגדלין בו תפילה [דתפילת הרבים בקיבוץ בית הכנסת היא יותר מקובלת - מהרש"א] מ"ד תורה, דכתיב (ישעיהו מב, כא) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר ומ"ד תפילה, דכתיב (מלכים ב, ח, ד) ספרה נא הגדולות אשר עשה אלישע ואלישע דעבד ברחמי הוא דעבד [אלישע נחשב כתפילת הרבים - מהרש"א] תסתיים דר' יהושע בן לוי הוא דאמר מקום שמגדלין בו תורה, דאמר ר' יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש.

3. ב"י, או"ח סי' קנא, בשם מהר"י חביב.

4. ועיין משנה ברורה, סי' קנא ס"ק טו שמתיר דווקא לתלמידי הלומדים שם בקביעות.

5. רמב"ם, הל' מעשר פ"ד ה"ה.

יוצא, שלפי רב פפי, קדושת בית המדרש גדולה יותר, ולרב פפא, קדושת בית הכנסת גדולה יותר. הגמרא תולה מחלוקת זו במחלוקת רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, שדרשו את הפסוק שנאמר בחורבן, שנבוכדנצר שרף את כל 'בית גדול'.⁶ רבי יוחנן אמר ש'בית גדול' הוא בית הכנסת - מקום התפילה, ורבי יהושע בן לוי - זהו בית המדרש - מקום התורה. ולכן אומרת הגמרא שדברי רב פפי שעושים מבית כנסת בית מדרש מסתברים יותר, כי רבי יהושע בן לוי שאמר ש'בית גדול' - זה תורה, והלכה כמותו⁷ צידד בדבריו של רב פפי שעושים מבית כנסת בית מדרש, כי בית של תורה חשוב יותר. ולא הביאו את דעת ר' יוחנן, שסובר כרב פפא, כי במחלוקת זו אין הלכה כר' יוחנן.⁸

ג. 'מחיל אל חיל' - היבור והשלמה בין מעלות, או הדרגה ועילוי

מן הגמרא במסכת מגילה, המביאה מחלוקת, מה קדוש יותר בית כנסת או בית מדרש, קשה על דברי רבי לוי בסוף מסכת מועד קטן:

אמר רבי לוי כל היוצא מבית הכנסת לבית המדרש ומבית המדרש לבית הכנסת, זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר (תהלים פד, ח) ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלוקים בציון.

ממה נפשך? אם כדברי רבי יהושע בן לוי בית המדרש קדושתו גדולה יותר משל בית הכנסת, וכך עולה גם מן הגמרא במסכת שבת⁹ שקוראת לתורה 'חיי עולם' ולתפילה 'חיי שעה', אם כן עלייה מבית הכנסת לבית המדרש מובנת. אולם לפי זה, לא מובן איך יציאה מבית המדרש לבית הכנסת נחשבת עלייה, הרי זו ירידה! ובלשונו של הרב ישראל: 'אינו מובן איך שייך 'מחיל אל חיל' אם זה הורדה בקודש?¹⁰ וכן להיפך, אם כרבי יוחנן שבית הכנסת קדושתו גבוהה יותר, כי הוא מבטא קרבה לה' - כי התפילה היא כקרוב, ובית הכנסת הוא 'מקדש מעט', ו"א שקדושתו היא מדאורייתא כקדושת מקדש, וחל עליו דין 'וממקדשי תיראו'¹¹ - אם כן היוצא ממנו לבית המדרש הוא בעל דרגה נמוכה יותר, כיצד אומרת הגמרא שהיוצא מבית הכנסת לבית המדרש נקרא שהולך מחיל אל חיל? וכיצד צירף רבי לוי אמירה אחת שמביעה שתי דעות סותרות, או שבית הכנסת קדוש יותר, או שבית המדרש קדוש יותר. אמנם אפשר לומר, שהביטוי 'מחיל אל חיל' בדברי רבי לוי, אין משמעו עלייה מדרגה פחותה לדרגה גבוהה יותר, אלא על מעלות שונות וייחודיות

6. מלכים ב כה, ט.

7. תוס', חולין צז ע"א ד"ה אמר רבא: 'רבי יהושע בן לוי בר סמכא הוא, והלכה כמותו בכל מקום, ואפילו לגבי ר' יוחנן כדמשמע בפרק בתרא דמגילה (כז ע"א) דאמר רב פפי משמיה דרבא מבי כנישתא לבי רבון שרי מבי רבנן לבי כנישתא אסור. ורב פפא משמיה דרבא אמר איפכא וקאמר התם כוותיה דרב פפי מסתברא דאמר רבי יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש, ואע"ג דרבי יוחנן פליג עליה כדאיתא התם, מייתי רבייה מר' יהושע בן לוי.'

8. תוס', שם.

9. שבת י ע"א.

10. הרב ישראל, 'מחיל אל חיל', קדושת בית הכנסת ובית המדרש, ישיבת שדרות, שבט תשס"ט, עמ' 31-34.

11. יראים השלם, סי' תט; שדי חמד, מערכת ב אות מג.

שמשלימות אחת את חברתה,¹² כשמעלת 'בית המדרש' היא בהאדרת עולם התורה ולומדיה, ואילו 'בית הכנסת' מייצג את עוצמתו של עולם התפילה והמצוות. ולכן השלמות היא לאחד ולחבר את עולם התורה עם עולם התפילה והמצוות, ועל ידי חיבור זה זוכים לקבל פני שכינה. וכך ראה זאת הרב עקיבא סופר¹³ בספרו 'דעת סופר' (פרשת בחוקות, עמ' רכז) כהשלמה בין הוויות בית הכנסת ובית המדרש, שלכל אחד מהם יש מעלה ייחודית:

בית הכנסת הוא מקום העשייה, וביהמ"ד הוא מקום הלימוד, והא בהא לא סגי. וכל ההולך מביהכ"נ לביהמ"ד, שניהם יתאחדו לא יתפרדו אצלו... וכבר אמרו בקידושין תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה,¹⁴ ועיקר תכלית הלימוד כדי ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים... ושפיר הביא המדרש לזה מה שאמר דוד בכל יום הייתי מחשב ואומר וכו' והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, דהיינו שניהם ביחד ללמוד ולעשות.

יוצא, שחיבור עולמות הלימוד והעשייה נותן עילוי לשניהם: לימוד בלי עשייה הוא חיסרון בתכלית ובמטרת הלימוד, ועשייה בלי לימוד היא חיסרון בהבנת עומק המעשה. צורה נוספת של השלמה מביא ה'דעת סופר' (שם) ש'בית הכנסת' הוא הקבלה (אמונה בתמימות ללא שאלות ובירור שכלי - למשל, כשיטת ר"נ מברסלב) ו'בית המדרש' הוא החקירה (מאמץ שכלי ככל שניתן, לברר ולהבין במהות האלוקות - למשל, כשיטת הרמב"ם). וכדי להיות יהודי שלם צריך גם את ה'חקירה' וגם את ה'קבלה'. וכך רואה זאת גם הרב קוק ('אורות', אורות ישראל פ"ח עמ' סז) ששני יסודות אלו בהתחברם, בונים בנפש את שלמות האמונה:

יסוד האמונה השלמה שבלב נובע הוא מתוך מעמק סגולת הנפש שבישראל. לעומתו מכוון קרבן העומר של שעורים, מאכל בהמה, הנוטה רק לרגש הטבעי. אחריו ועל גביו בא יסוד העילוי השכלי והלימודי. אמנם חולשת האדם גורמת, שבהיותו מוכשר למחקר שכלי יוחלש בו יסוד הנטייה האמונית, ובהיותו שלם באמונה הוא עלול למעט בהשכלה וחכמת לב. אבל תכלית דרך הישרה היא שכל כוח לא ימעט את חברו, ולא יתמעט על ידו, כ"א יתגלה בכל מלא עוזו, כאילו היה הוא השולט לבדו. כוח האמונה צריך שיהיה שלם כ"כ כאילו אין לו שום אפשריות

12. כך כתב בערוך השלחן, סי' תרכד סעי' ז: 'המדקדקים מתחילין מיד לעשות הכנת הסוכה במוצאי יוה"כ, כדי להתחיל במצווה מיד, ויקויים בנו ילכו מחיל אל חיל'. רואים שמשמעו של ביטוי זה הוא קשר וחיבור בין שני עולמות שונים של מצוות, שלכל אחד מהם יש מעלה ייחודית, ולא דווקא ביטוי של היררכיה.

13. רבה האחרון (לפני השואה) של ברטיסלבה, בירת סלובקיה, הרביעי בשושלת רבני פרשבורג [ברטיסלבה] בני משפחת החת"ם סופר.

14. זוהי הכרעת הגמרא בקידושין מ ע"ב במחלוקת רבי טרפון ורבי עקיבא האם תלמוד גדול או מעשה גדול? הכרעת הגמרא 'תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה' לא כל כך ברורה; כי מצד אחד מתבטאת הגמרא במילים תלמוד גדול, ומצד אחר מדגישה את חשיבותו של המעשה. ורש"י, בבא קמא יז ע"א במפורש אומר: 'אלמא מעשה עדיף' (זו תמיהת תוד"ה והאמר שם). ואולי לזה התכוון הדעת סופר שאין זו סתירה, אלא הבנה שהחיבור בין התלמוד למעשה הוא העיקר, וכדברי רש"י, קידושין מ ע"ב ד"ה שהתלמוד מביא לידי מעשה: 'נמצאו שניהם בידו'. ולפי זה, הכרעת הגמרא היא, לא כרבי טרפון ולא כרבי עקיבא: לא התלמוד גדול לכשעצמו, ולא המעשה לבדו גדול, אלא שניהם ביחד.

של מחקר, ולעומת זה צריך שיהיה כוח החכמה כ"כ מעולה ומזורז כמו לא היה כלל כוח של אמונה בנפש.

אך אם הביטוי 'מחיל אל חיל' (תהלים פד, ח) **משמעו עלייה מדרגה לדרגה גבוהה יותר**, עד 'יראה אל אלוקים בציון' (שם),¹⁵ אם כן קשה על דברי רבי לוי מן הגמרא במגילה. שאלה נוספת על דברי רבי יוחנן שאומר שקדושת בית הכנסת גדולה יותר, היא מהגמרא (שבת י ע"א): 'רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה'. וברש"י (שם ד"ה חיי עולם): 'תורה. תפילה - צורך חיי שעה היא: לרפואה, לשלום ולמזונות'. מכאן נראה, שמעלת בית הכנסת (חיי שעה) פחותה ממעלת בית המדרש.

הרב ישראלי מיישב זאת כך: על השאלה הראשונה, אפשר לומר, שאף למאן דאמר 'בית גדול' זה בית כנסת, שהוא מקום תפילה, ומעלתו גדולה ממעלת בית מדרש, יודה, שהיוצא מבית הכנסת לבית המדרש עולה מחיל אל חיל. כי בפסוק המדבר על נבוכדנצר, נאמר ששרף את ה'בית הגדול' כי כך נקרא בית הכנסת לפני החורבן. ואז לדברי ר' יוחנן, מעלת בית כנסת הייתה גדולה כמקדש,¹⁶ אך אחרי החורבן ירדה מעלתו, ובית המדרש נהיה חשוב יותר. לכן הגמרא במגילה לא הביאה את דעת ר' יוחנן, לא בגלל שאין הלכה כמותו,¹⁷ אלא גם הוא יסבור כרב פפי, שאחרי החורבן אפשר למכור בית כנסת ולעשותו בית מדרש. כמו שרואים במספר מקורות שחל שינוי במעמד התפילה אחרי החורבן. למשל כך נאמר במסכת (לב ע"ב):

אמר ר' אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר (איכה ג, ח) גם כי אזעק ואשוע ושתם תפילתי.

וכן נאמר (ברכות ח ע"א): 'מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד'.¹⁸ אך לדברי האומר 'בית גדול' זה בית מדרש, לא השתנתה מעלתו גם אחרי החורבן. כך מתיישבים דברי רבי לוי לדברי הכול; כי גם רבי יוחנן מודה שאחרי החורבן מעלת בית המדרש גדולה יותר. ומה שאמר רבי לוי שהיוצא מבית המדרש לבית הכנסת גם הוא עולה מחיל אל חיל, הכוונה כשאין מניין בבית המדרש, כפי שכתב הרמב"ם (הל' תפילה פ"ח ה"ג):

בית המדרש גדול מבית הכנסת, וחכמים גדולים אף על פי שהיו להם בעירם בתי כנסיות הרבה, לא היו מתפללין אלא במקום שהיו עוסקין שם בתורה, והוא שיתפלל שם תפלת הציבור.

15. מלבי"ם, תהלים פד, ח: 'שדרך מסילות אלה... ילך ממדרגה למדרגה'.

16. גם מן הגמרא בברכות לב ע"ב על החסידים הראשונים שהיו מתפללים תשע שעות ביום: 'תורתם היאך משתמרת?!... אלא מתוך חסידים הם - תורתם משתמרת', ומן הירושלמי ברכות פ"ה ה"א: 'על ידי שהיו חסידים הייתה ברכה ניתנת בתורתן'. רואים, שהתפילה היא כל כך חשובה, שהתורה עצמה מתברכת ומשתמרת ע"י דרכי החסידות בתפילה. וצ"ל שתפילתם של החסידים הראשונים היא כמו תפילה לפני החורבן, ברוח דברי הטור, או"ח סי' צח על חסידים ואנשי מעשה: 'שהיו מתבודדים ומכוונים בתפילתם, עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות רוח השכלית, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה'.

17. תוס', חולין צז ע"א ד"ה אמר רבא.

18. ברכות ח ע"א.

ולכן, כשיוצא מבית הכנסת לבית המדרש ללמוד, הוא עולה מחיל אל חיל. וכשהולך מבית המדרש להתפלל, אף שקדושת בית המדרש גדולה יותר, גם הוא עולה מחיל אל חיל, כי תפילה בבית כנסת עדיפה, כי שם יש תמיד מניין. ואתי שפיר לכו"ע. על השאלה השנייה, מן הגמרא בשבת, ששם רואים שמעלת 'חיי שעה' פחותה מ'חיי עולם', וזה בניגוד לדעה ש'בית כנסת' חשוב יותר, אומר הרב ישראלי שהדבר תלוי באופן שבו עוסקים ב'חיי שעה'. אם אכן כפירש"י, תפילה היא על צורך 'חיי שעה' - לרפואה, לשלום ולמזונות. הרי ודאי שהנצח עדיף על חיי שעה. אך ייתכן, שרבי יוחנן שאמר שקדושת בית כנסת עדיפה, התכוון לא להשתקעות והשתכרות מ'חיי שעה', אלא דווקא להרגשת האפסיות, הביטול העצמי והארעיות של הקיום האנושי מול הבורא. בהרגשה זו, משיגה הנשמה קרבת אלוקים יתרה, ולכן היא מלווה בהתבטלות כלפי הכוח האלוקי הגדול. או אז, אין חיסרון ב'חיי שעה', כי זו דרגה של דבקות עליונה, שעליה משורר דוד המלך בתהילותיו (תהלים פד, ג):¹⁹ 'נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', לבי ובשרי ירננו אל א-ל ח'. הרב ישראלי מדמה זאת למעלת הארעיות, הנמצאת גם במצוות סוכה, שהיא דירת עראי ואינה נוחה כדירת קבע, ודווקא במצווה זו נבחנו ונכשלים אומות העולם לעתיד לבוא,²⁰ וכך מתבררת מעלתם של ישראל. כי דווקא בסוכה, בצילא דמהימנותא, מתרוממת הנשמה הישראלית מן הצורך הגשמי, וחשה סיפוק רוחני עצום בארעיות המתנוודת, ובכך היא מבטאת את עומק כיסופיה לא-ל ח'. וכך כתב גם ה'שפת אמת' (סוכות תרנ"ג):

איתא בגמ' מחלוקת אי סוכה דירת ארעי או קבע, ונראה דשניהם לדבר אחד נתכונו דוודאי המצווה הוא צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי כעניין שכתוב בחרתי הסתופף בבית אלוקי וכו' אבל צריכין להאמין ולידע כי זו הדירת ארעי הוא הקביעות ועיקר החיות לכל המקומות. וזה עצמו המכוון שיהא הדירת ארעי, קבע יותר מכל הדירות הקבועין שבעולם. כי בסוכות הושבתי הוא שהוציאנו הקב"ה ממצרים להיות בני חורין ועיקר החירות שלא יהיה הנפש מקושר אל הגשמיות ויוכל לצאת מדירת קבע.

תירוץ נוסף על דברי רבי לוי: לענ"ד, הוא מתאר בדבריו את סדר יומו של יהודי הדבק בבוראו: את היום הוא פותח בתפילת השחר, משם עולה אל בית המדרש ללמוד כל היום. ואילו בסוף היום הוא יוצא מבית המדרש לבית הכנסת להתפלל ערבית. שגרת יומו של אדם כזה, המתחילה בתפילה, אחריה לימוד כל היום, ומסיימת בתפילה, יוצרת אישיות איתנה, שכל חייה הם עלייה מחיל אל חיל.

תיקון למאמרי מגיליון 147

בגיליון 147 במאמרי 'ספירת העומר - חיבור בין מידות מצוות ותורה' כתבתי בעמ' 12: 'מי שמת ביום כיפור מסתבר שלא צם, ומי שמת בפסח כי אכל חמץ, ומי שנפטר בין

19. ואח"כ (פסוק ח) בא הפסוק שהוא נושא עיונו: 'ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלוקים בציון'. הרי שהרגשת כלות הנפש, שכל מעיינה רק להידבק באל ח', היא המדרגה שממנה עולים מחיל אל חיל כדי לזכות לראות פני שכינה.

20. עבודה זרה ג ע"ב.

פסח לעצרת כי לא נהג כראוי במידות ודרך ארץ. ותלמיד חכם חשוב העיר לי שדברים אלו אינם ראויים ואין לכתבם, שהם מכבשונו של עולם, ואין לנו ידיעה בדברים אלו. וקיבלתי את דבריו ולכן יהיו הדברים הללו כאילו לא נכתבו.

מילי דהספדא

כל הדברים שכתבנו לעיל, ראויים להיאמר על כבוד מעלת מורנו ורבנו האהוב והיקר הרב אברהם אוהיון זצ"ל, שהיה רבו של הישוב ניצן ת"ו, שנלב"ע בערב ראש השנה תשפ"א. הוא היה יהודי שלם. איש של בית הכנסת, שכל כולו טבול במסורת בית אבא, בתמימות של ילד, בלב רגיש, ובארשת תפילה זכה, ואח"כ נכנס לבית המדרש ושוקע בעיון ובהעמקה, ויוצר חידושים, המשמחים אלוקים ואנשים. כך עלה כל חייו מחיל אל חיל, והיווה דוגמה מופלאה של רב, שהיה בו שילוב של כיסופי הדורות מתוך פשטות, ענווה וצניעות, עם מוח חריף, ועצמה של תורה מאירה. מלבד הביאורים שהבאנו לעיל, אפשר למצוא מאפיין נוסף המבדיל בין בית הכנסת לבין בית המדרש: בית הכנסת מאופיין 'ברוב עם הדרת מלך' שאם אין בו מניין של מתפללים, אין קדושה ואין קדיש. אך כשיש מניין, כל מתפללי בית הכנסת פותחים את פיהם בקדושה ובטהרה, בשירה ובזמרה, ומברכין ומשבחין ומפארים, ומעריצין ומקדישין וממליכין את הקב"ה. ואילו בית המדרש, למרות הלימוד בחברותות המאמץ הוא אישי, ודורש מיצוי של כל הכוחות שה' חנן את האדם. בבית המדרש אין הגבלה או מכסה של לומדים. השלמות היא - לבנות את העצמיות התורנית האישית, ואח"כ להיות חלק מציבור מתפלל, שבו נבנה חלק אחר של הקדושה הכלל ישראלית, וכל יחיד ממניין המתפללים מועצם ע"י אחרים, והופך להיות כללי יותר. 'חבל על דאבדין ולא משתכחין', 'אבי אבי רכב ישראל ופרשיו', שעלה בסערה השמימה, מי יתן לנו תמורתו? למדנו ממנו הלכות יחיד וציבור, דרשות מרוממות בנגלה ובנסתר, ופסיקת הלכה, מתוך לב זך ועין טובה, שכולם התאחדו בנשמתו הגדולה הטהורה, והאירו את כל מי שזכה להיות בקרבתו. 'אחד היה אברהם' - ואין לנו אלא לעמוד על הייחוד הנאדר בקודש, וללמוד מדרכיו ומהליכותיו שיתנו לנו כוח ועוז לעלות מחיל אל חיל. אמן.

